

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของสำนักพระราชเลขานุการในการเผยแพร่ข่าวในพระราชสำนัก” เป็นการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงนโยบายในการทำข่าว และบทบาทในการเผยแพร่ข่าวในพระราชสำนักของสำนักพระราชเลขานุการ รวมทั้งศึกษาถึงกระบวนการผลิตและเผยแพร่ข่าวในพระราชสำนัก ตลอดจนอุปสรรคและปัญหาในการทำข่าวของสำนักพระราชเลขานุการ ซึ่งเป็นข้อมูลในเชิงลึกซึ่งไม่สามารถหาคำตอบด้วยวิธีการศึกษาด้วยวิธีการเดียว ดังนั้นจึงใช้วิธีการศึกษาในลักษณะผสมผสาน ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และผู้ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติทั่วไป การเก็บรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) การศึกษาติดตามกระบวนการทำงานในลักษณะเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงาน (Participant Observation) และนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ตีความอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้คำตอบที่สามารถตอบปัญหานั้นได้ครบถ้วน โดยมีรายละเอียดการศึกษาดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามี 4 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ข้อมูลด้านบุคคล
2. ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
3. ข้อมูลด้านเอกสาร
4. ข้อมูลจากกรณีศึกษา (Case Study)

1. ข้อมูลด้านบุคคล

แหล่งข้อมูลด้านบุคคล คือ การสัมภาษณ์บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการทำข่าวในพระราชสำนัก โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มบุคคลได้เป็น 2 กลุ่ม

- 1.1 กลุ่มบุคคลภายในสำนักพระราชเลขานุการ
- 1.2 กลุ่มบุคคลภายนอกสำนักพระราชเลขานุการ

1.1 กลุ่มบุคคลภายในสำนักพระราชเลขานุการ จะสัมภาษณ์บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในกองที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในกระบวนการข่าวในพระราชสำนัก ได้แก่ กองข่าว กองการในพระองค์ และกองการต่างประเทศ ซึ่งสามารถแยกผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับผู้บริหาร และระดับผู้ปฏิบัติงาน

ระดับผู้บริหาร

กองข่าวถือเป็นกองหลักที่มีหน้าที่เผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศ์ เพื่อให้ทราบถึงนโยบายในกระบวนการข่าวในพระราชสำนัก และทราบถึงบทบาทของสำนักพระราชเลขานุการในกระบวนการข่าวในพระราชสำนัก รวมทั้งปัญหาในกระบวนการข่าวและแนวทางในการแก้ไข จึงต้องสัมภาษณ์บุคคลที่เคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองข่าว ตั้งแต่กองข่าวได้จัดตั้งขึ้นโดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 297 ลงวันที่ 8 ธันวาคม 2515 ดังนี้

1. ท่านผู้หญิงบุตรี วีระไวทยะ เคยดำรงตำแหน่งหัวหน้ากอง กองข่าว (เทียบเท่าผู้อำนวยการกองในปัจจุบัน) ถือเป็นผู้บริหารคนแรกของกองข่าว ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2516 ถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2522 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองราชเลขานุการ สำนักพระราชเลขานุการ
2. วุฒิ สุมิตร เคยดำรงตำแหน่งหัวหน้ากอง กองข่าว ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2522 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2527 และดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองข่าว ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2527 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2538 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองราชเลขานุการ สำนักพระราชเลขานุการ

3. สมลักษณ์ วงศ์งามขำ เคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองข่าว ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2538 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2544 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านอักษรศาสตร์ 10 สำนักพระราชเลขานุการ

4. ประสพโชค อ่อนกอ เคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองข่าว ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2544 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2547 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยราชเลขานุการ สำนักพระราชเลขานุการ

5. ธเนศ เนติโพธิ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองข่าวคนปัจจุบัน ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2547

นอกจากนี้ได้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการกองที่เกี่ยวข้องในกระบวนการข่าวในพระราชสำนัก ซึ่งได้แก่ กองการในพระองค์ และกองการต่างประเทศ

6. อุดลย์ สิทธิกุล ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองการในพระองค์คนปัจจุบัน

7. อติพร มุลศาสตร์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองการต่างประเทศคนปัจจุบัน

ระดับผู้ปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการข่าวในพระราชสำนักอย่างละเอียดจากผู้ปฏิบัติงานจริง และปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการข่าวในพระราชสำนัก โดยสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการข่าวในพระราชสำนัก ดังนี้

1. เพ็ญศรี เสมอริมสุข หัวหน้าฝ่ายเผยแพร่ กองข่าว
2. จำเริญ ศิลปาภรณ์ หัวหน้าฝ่ายประมวลข่าว กองข่าว
3. วิชัย ปรีเสมอ หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป กองข่าว
4. เอกมล แก้วบุบผา เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 7 ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กองข่าว
5. อภิสิตธิ์ หนูนภักดี วิทยากร 6 ฝ่ายประมวลข่าว กองข่าว
6. ชมสุข เทียมกลิน วิทยากร 6 ฝ่ายเผยแพร่ กองข่าว
7. วงวิภา วงศ์เทียมชัย วิทยากร 5 ฝ่ายประมวลข่าว กองข่าว
8. ประทุมรัตน์ พบสระบัว วิทยากร 8 ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ กองการต่างประเทศ
9. กัลยพัชร ชาคร วิทยากร 6 ฝ่ายพิธีการ กองการต่างประเทศ

10. สมพร เทพกิจ วิทยากร 7 งานพระราชกิจ ฝ่ายพระราชกรณียกิจ กองการในพระองค์

11. เพ็ชร รัตนเศรษฐ์ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 8 ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กองการในพระองค์

1.2 กลุ่มบุคคลภายนอกสำนักพระราชเลขานุการ เนื่องจากการเผยแพร่พระราชกรณียกิจของสำนักพระราชเลขานุการได้มีประสานความร่วมมือกับสื่อมวลชนอื่น ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และวิทยุ เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของสำนักพระราชเลขานุการในกระบวนการข่าวในพระราชสำนัก ผู้วิจัยจึงสัมภาษณ์บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับสำนักพระราชเลขานุการในการเผยแพร่พระราชกรณียกิจดังนี้

สถานีวิทยุโทรทัศน์

1. ปาหนัน วรสวัสดิ์ บรรณาธิการข่าวในพระราชสำนัก ของสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 อ.ส.ม.ท.

2. จิตินันท์ วัฒนุชชา บรรณาธิการข่าวในพระราชสำนัก ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5

3. วันชัย ทรรพสุทธิ บรรณาธิการข่าวในพระราชสำนัก ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7

4. พัชรินทร์ เสวตสุทธิพันธ์ บรรณาธิการข่าวในพระราชสำนัก ของสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี

5. ครรชิต มั่นคงหัตถ์ บรรณาธิการข่าวในพระราชสำนัก ของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์

6. สุภาภย์ ภูมิมาศ บรรณาธิการข่าวในพระราชสำนัก ของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี

7. จันทนา อ้นคำ บรรณาธิการข่าว ของสำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์

8. ชื่นสุข เหมะสกล ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายคลื่นวิทยุ AM สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท.

สื่อสิ่งพิมพ์

9. เสกสรร สิทธาคม หัวหน้าข่าวในหลวง หน้าในหลวงของเรา หนังสือพิมพ์สยามรัฐ
10. คำฤทธิ วิริยะกุล รองหัวหน้าข่าวภูมิภาค หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
11. จิราภรณ์ เจริญเดช บรรณาธิการเชกชั้นจุดประกาย หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

2. ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research)

ศึกษาเอกสารทางราชการหรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับข่าวในพระราชสำนัก เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของข่าวในพระราชสำนัก ศึกษาข่าวในพระราชสำนักในอดีตเพื่อให้ทราบถึงนโยบายในการทำข่าวในพระราชสำนัก และรูปแบบการเผยแพร่ข่าวในพระราชสำนัก

3. ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

เนื่องจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงมีข้อมูลบางอย่างที่ไม่เปิดเผยให้กับบุคคลภายนอก หรือผู้ให้สัมภาษณ์อาจไม่กล้าถึงในการตอบคำถาม ผู้วิจัยได้ทำงานอยู่ที่กองข่าว สำนักราชเลขาธิการ จึงใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) ในช่วงเดือนกันยายน 2548 - มิถุนายน 2549 เป็นเวลา 10 เดือน โดยเข้าไปร่วมปฏิบัติงานในการทำข่าวในพระราชสำนัก เพื่อศึกษาถึงกระบวนการทำข่าวในพระราชสำนักอย่างละเอียด

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เข้าร่วมในการประชุมที่สำนักราชเลขาธิการจัดขึ้น ในโครงการจัดประชุมหารือในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างสำนักราชเลขาธิการกับส่วนราชการและหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมทั้งสื่อมวลชน ในวันศุกร์ ที่ 28 ตุลาคม 2548 เวลา 08.30 – 16.30 น. ณ โรงแรมรอยัล ริเวอร์ กรุงเทพฯ ฯ

การประชุมในครั้งนี้มีท่านราชเลขาธิการ (อาสา สารสิน) เป็นประธานในการเปิดการประชุม และมีผู้เข้าร่วมประชุม 102 คน ประกอบด้วย

- ผู้บริหารและข้าราชการของสำนักราชเลขาธิการ
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้แก่ สำนักพระราชวัง กระทรวงการต่างประเทศ กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ฯลฯ
- เจ้าหน้าที่จากสถานีโทรทัศน์และวิทยุ ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เป็นต้น
- เจ้าหน้าที่จากสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ

การประชุมหารือในครั้งนี้ เป็นการประชุมเพื่อการประสานงานที่ดีในการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสำนักราชเลขาธิการ นับเป็นกลยุทธ์ที่นำไปสู่การแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานอันส่งผลให้การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. ข้อมูลจากกรณีศึกษา

จากการที่ได้ศึกษาข้อมูลข่าวในพระราชสำนักในอดีต ทำให้ทราบว่าสำนักราชเลขาธิการได้แบ่งกลุ่มข่าวในพระราชสำนัก เป็น 8 ประเภท (ดูภาคผนวก) และเพื่อช่วยอธิบายถึงกระบวนการทำข่าวในพระราชสำนักให้ชัดเจนและเข้าใจมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ใช้แนวทางที่สำนักราชเลขาธิการแบ่งข่าวในพระราชสำนักมาทำการศึกษาข่าวในแต่ละประเภทว่า ข่าวแต่ละประเภทมีกระบวนการทำข่าวเหมือนหรือต่างกันอย่างไร โดยการสัมภาษณ์บุคคลภายในสำนักราชเลขาธิการในเรื่องกระบวนการทำข่าวในพระราชสำนักของแต่ละประเภท ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยเอง

ผู้วิจัยจึงได้ทำการคัดเลือกข่าวในพระราชสำนักที่มีกระบวนการทำข่าวที่ซับซ้อนและมีความแตกต่างกันเพื่อใช้ในการศึกษางานวิจัยนี้ โดยแบ่งเป็นกรณีศึกษา ดังนี้

1. ข่าวการเสด็จ ฯ ไปในการพระราชพิธีสำคัญ
2. ข่าวการเสด็จ ฯ เยือนต่างประเทศของพระบรมวงศ์
3. ข่าวพระประมุข ประมุข พระราชวงศ์ต่างประเทศเยือนประเทศไทย
4. ข่าวการเสด็จ ฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในต่างจังหวัด
5. ข่าวในโอกาสการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

3.2 เครื่องมือที่ใช้การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องในการเก็บข้อมูลเพื่อให้สามารถเก็บรายละเอียดต่าง ๆ อย่างครบถ้วน ประกอบด้วย

- แนวคำถามประกอบคำสัมภาษณ์ เป็นลักษณะของคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งลักษณะของคำถามจะมีประเด็นหลักและมีการเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยนตามบุคคลที่จะให้สัมภาษณ์
- การบันทึกเทปการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนจึงมีการบันทึกเทปไว้และถอดเทปการสัมภาษณ์
- การจดบันทึกข้อมูล ข้อมูลบางอย่างผู้วิจัยอาจได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในขณะที่ออกไปปฏิบัติหน้าที่ทำข่าวในพระราชสำนักหรือจากการพูดคุยกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข่าวในพระราชสำนัก จึงควรต้องมีการจดบันทึกไว้ด้วย

3.3 การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้เรียบร้อยแล้ว ก่อนจะทำการวิเคราะห์ข้อมูล จำเป็นต้องพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลภายในสำนักราชเลขาธิการควบคู่กับการสัมภาษณ์บุคคลภายนอกสำนักราชเลขาธิการว่ามีความสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใด ประกอบกับการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยเอง เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มา

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปผลในการนำเสนอ โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบหรือแนวทางในการวิเคราะห์เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างมีระบบ มีหลักการ ไป ชับซ้อนและสามารถครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์ถึงนโยบายของสำนักราชเลขาธิการในกระบวนการข่าวในพระราชสำนัก
2. วิเคราะห์ถึงกระบวนการข่าวในพระราชสำนัก โดยยกกรณีศึกษาประกอบ เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการผลิตข่าวในพระราชสำนักในแต่ละสถานการณ์ได้ชัดเจนขึ้น
3. วิเคราะห์บทบาทของสำนักราชเลขาธิการในกระบวนการข่าวในพระราชสำนัก โดยทำการวิเคราะห์ใน 3 บทบาท ได้แก่
 - 3.1 บทบาทตามพันธกิจ
 - 3.2 บทบาทในฐานะเป็นแหล่งข่าวและประชาสัมพันธ์
 - 3.3 บทบาทในการแก้ไขวิกฤต
4. วิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการข่าวในพระราชสำนัก

3.5 การนำเสนอข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีการนำเสนอข้อมูลดังนี้

1. นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาในเรื่องนโยบายในการทำข่าวในพระราชสำนักว่า เป็นอย่างไร
2. นำเสนอโดยใช้การพรรณนาและตารางสรุปในเรื่องกระบวนการทำข่าวในพระราชสำนัก โดยยกเป็นกรณีศึกษาแต่ละกรณี เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
3. นำเสนอโดยการพรรณนาและนำบทสัมภาษณ์มาสนับสนุนในการวิเคราะห์เรื่อง บทบาทของสำนักราชเลขาธิการ ในแต่ละบทบาท
4. นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาและยกประเด็นปัญหาที่เคยเกิดขึ้นและการแก้ไข เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้มากขึ้น รวมทั้งสรุปผลการศึกษาข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำไปสู่การอภิปรายผล และแนวทางในการปรับปรุงการทำงานด้านข่าวในพระราชสำนักต่อไป